

บทวิจารณ์หนังสือ

ชื่อเรื่อง : อริยสัจในปฏิจจสมุปบาท
ผู้เขียน : สุภีร์ ทุมทอง
จัดพิมพ์โดย : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์ ครั้งที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๖
จำนวนหน้า : ๑๑๕
ผู้วิจารณ์ : พระมหาวาสเทพ ญาณเมธี (น้ำพุ)¹

หนังสือเรื่อง “อริยสัจในปฏิจจสมุปบาท”² เป็นหนังสือที่เขียนโดยสุภีร์ ทุมทอง อาจารย์ประจำหลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอก สาขาบาลีพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโษส จ.นครปฐม หนังสือ “อริยสัจในปฏิจจสมุปบาท” นี้เรียบเรียงจากคำบรรยายในหัวข้อ “สาระธรรมจากพระสูตรตันตปิฎก” ที่ชมรมคนรู้ใจ ณ ห้องพุทธคยา ชั้น ๒๒ อาคารอัมรินทร์ พลาซ่า ถนนเพลินจิต กรุงเทพฯ เวลา ๑๘.๓๐ – ๒๐.๓๐ น. โดยได้นำมาจากการบรรยายครั้งที่ ๔๐ ซึ่ง บรรยายเมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๕๔ ได้นำมาปรับปรุงเพิ่มเติมตามสมควร มีเนื้อหาจำนวน ๑๑๕ หน้า หนังสือเรื่องนี้มีสาระสำคัญที่ต้องการให้ผู้อ่านได้ทราบถึงเนื้อหาที่บรรยายนั้น ได้แสดงอริยสัจในแง่มุมต่างๆ และแจกแจงอริยสัจ ๔ ในองค์ประกอบของกระบวนการปฏิจจสมุปบาท ๑๒ อย่าง ตามแนวที่ท่านพระสารีบุตรแสดงไว้ใน สัมมาทิฏฐิสูตร มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ ตอนที่ ๔๐ ชื่อหัวข้อว่า อริยสัจ ๔ ตอนที่ ๕ ในเรื่องอริยสัจ ๔ ก็ได้บรรยายไปแล้ว ๔ ตอนด้วยกัน ที่ได้อธิบาย ไปแล้ว มีอยู่ ๖ เรื่อง พูดเรื่องความหมาย ความสำคัญโทษของการไม่รู้อริยสัจ ประโยชน์ของการรู้อริยสัจสิ่งที่ควรทราบพิเศษในเรื่องอริยสัจ แล้วก็ข้อสุดท้ายเป็นข้อที่ ๖ ขยายความอริยสัจแต่ละข้อ ในคราวที่แล้วก็พูดถึงหัวข้อที่ ๖ นี้

ในเรื่องอริยสัจ ๔ ก็พูดถึงทุกข์และความผันไปแห่งทุกข์เท่านั้น ปีใหม่นี้ ท่านทั้งหลายส่งความสุขให้กันมากเกินไป จนอาจจะลืมความจริงไปแล้ว อริยสัจนั้นไม่ได้พูดถึงความสุข พูดเรื่องทุกข์กับความผันไปแห่งทุกข์เท่านั้น ทุกข์นั้นมี แต่ตัวเราผู้เป็นทุกข์ ไม่มี เหตุให้เกิดทุกข์ก็มีเหมือนกัน แต่ตัวตน สัตว์ บุคคล ไม่มีความดับสนิทของทุกข์ ความไม่มีทุกข์ คือนิพพาน ก็มีเหมือนกัน แต่คนผู้ไม่มีทุกข์ คนผู้พ้นทุกข์ไม่มีหนทางที่ทำให้ถึงความดับทุกข์ ก็มีเหมือนกัน แต่คนผู้เดินทางนั้นไม่มี พูดสรุป

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิปัสสนาภาวนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโษส นครปฐม. E-mail : 6411105016@mcu.ac.th

² สุภีร์ ทุมทอง, “อริยสัจในปฏิจจสมุปบาท”, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๑-๑๑๕.

ง่าย ๆ ก็มีเฉพาะเรื่องทุกข์กับความผันไปแห่งทุกข์ มีข้อมูลในการอ้างอิงเพื่อให้บทความนี้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยผู้เขียนได้สืบค้นข้อมูลอย่างละเอียด อาจมีบางประเด็นที่ผู้วิจารณ์เห็นต่างจากผู้เขียนบ้าง จึงต้องการวิจารณ์เชิงเสวนาไปพร้อมกับผู้เขียน และแสดงมุมมองในแบบฉบับของผู้วิจารณ์ต่อไป

ผู้เขียนหนังสือเรื่อง“อริยสัจในปัจจุสมุปบาท”นี้ กล่าวถึงการขยายความ อริยสัจในแต่ละข้อ ในคราวที่แล้วได้พูดไปในแบบที่ ๑ คือ แบบทั่วไป มีในพระสูตรเป็นอันมาก ซึ่งถ้าเข้าใจแล้ว จะเข้าใจแบบอื่นๆ ไปด้วย เพราะแท้ที่จริง ก็เหมือนกันนั่นแหละ เพียงแต่ ขยายความเพื่อให้เหมาะสมกับจริตกับอัธยาศัยของแต่ละคน

โครงสร้างเนื้อหา

เนื้อหา“อริยสัจในปัจจุสมุปบาท” ประกอบด้วย ๒๐ หัวข้อ โดยในแต่ละหัวข้อนั้นมีเนื้อหาสาระที่เป็นหลักใหญ่ ๆ ดังนี้

หัวข้อที่ ๑ แบบทั่วไป ได้บรรยายถึง ชีวิตของเรานั้นมีแต่เรื่องทุกข์ กายกับใจนี้เป็นทุกข์ ถ้าเรายังไม่รู้ในปีก่อน ปีก่อนแล้วก็ควรจะรีบๆ รู้นะ ไม่ใช่ว่าปีก่อน ทุกข์มันหมดไปแล้ว ปีก่อนจะพบกับความสุข **ทุกข์อริยสัจ** คือ ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความเจ็บป่วยเป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะ เป็นทุกข์ การได้ ประสบกับสิ่งไม่น่ารักไม่น่าพอใจเป็นทุกข์ ความพลัดพราก จากสิ่งที่รักที่พอใจเป็นทุกข์ ความปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่ได้ สิ่งนั้นเป็นทุกข์ ว่าโดยรวบย่อ อุปาทานขันธ์ทั้ง ๕ เป็นทุกข์ **เหตุให้เกิดทุกข์** คือตัณหาที่ก่อให้เกิดภพ ใหม่ ก่อให้เกิดการกระทำเพื่อตัวเพื่อตนซ้ำแล้วซ้ำเล่า อันประกอบไปด้วยความกำหนัดด้วยอำนาจความเพลิน เป็นความยินดีในอารมณ์นั้นๆ ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา **ทุกข์นิโรธ** คือ ความดับสนิทโดยการ สรรทุกให้หมดไปโดยไม่มีส่วนเหลือแห่งตัณหานั้นนั่นแหละ ความสละ ความสลัดคืน ความปล่อยวาง ความไม่อาลัย ไม่อาลัยในสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ส่วนหนทางอันเป็น **ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ** คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ³ มีสัมมาทิฐิเป็นต้น จนกระทั่งถึงสัมมาสมาธิ

หัวข้อที่ ๒ แบบแสดงทุกข์แจกเป็นอุปาทานขันธ์ ๕ ในแบบที่ ๒ คือ แบบแสดงทุกข์แจกเป็นอุปาทาน ขันธ์ ๕ ในแบบทั่วไป ตอนว่าโดยรวบย่อ ก็แสดงอุปาทาน ขันธ์ ๕ เหมือนกัน แต่ไม่ได้แสดงแจกแจง แสดงแต่สรุป ด้วยคำว่า สงขิตเตน ปญฺจุปาทานกฺขนธา ทุกฺขา ว่าโดยรวบย่ออุปาทานขันธ์ทั้ง ๕ เป็นทุกข์ แต่ในบางพระสูตร พระพุทธองค์แสดงจำแนกเป็นขันธ์ทั้ง ๕

หัวข้อที่ ๓ แบบแสดงทุกข์เป็นอายตนะ อายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นทุกข์ ในความหมายที่ว่ามันเป็นของไม่มีแก่นสาร เป็น ของไร้ตัวตน ไร้เจ้าของที่แท้จริง ตาเรานี้ไม่มีเจ้าของที่แท้ จริงนะ หูก็เหมือนกัน จนกระทั่งถึงใจ เป็นสภาวะที่เป็น ธรรมชาติ เป็นของไม่มีอัตตา ไม่

³ อภิ.ธ. (ไทย) ๓๕/๔๘๖/๓๗๑.

มีตัวเราในตา ไม่มีตัวเราในหู ไม่มีตัวเราในจมูก ไม่มีตัวเราในลิ้น ไม่มีตัวเราในกาย และไม่มีตัวเราในใจ แต่เพราะการประกอบกันขึ้นชั่วคราว ของตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ที่เป็นผลมาจากกรรมเก่า สมมติเรียกว่า ตัวเรา จึงมีขึ้น อายุตนะทั้ง ๖

หัวข้อที่ ๔ แบบแสดงขยายสมุทัยกับนิโรธ แบบแสดงขยาย สมุทัยกับนิโรธ ทุกขสมุทัย กับทุกขนิโรธในแบบทั่วไปนั้น ไม่ได้ขยายความ มากนัก ไม่ได้บอกว่า ตัณหานั้นเมื่อเกิด เกิดที่ไหนได้บ้าง ตัณหาเมื่อตั้งอยู่ ตั้งอยู่ที่ไหนได้บ้าง ตัณหาเมื่อดับ ดับที่ไหน ถูกละได้ในที่ไหน ไม่ได้ขยายความ เอาไว้ ในบางสูตร พระพุทธองค์ทรงขยายความสมุทัยกับนิโรธเพิ่มขึ้น ให้เห็น ภาพชัดขึ้นมาอีก

หัวข้อที่ ๕ แบบแสดงสมุทัยกับนิโรธเป็นปฏิจสมุบาท แบบแสดงทุกขสมุทัยกับนิโรธ เป็น ปฏิจสมุบาท ทุกข์ก็แสดงไปตามปกติ คือชาติปิ ทุกขา แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์ ชราปิ ทุกขา แม้ความแก่ก็เป็น ทุกข์เป็นต้นไปเรื่อยๆ พอขยายความทุกขสมุทัย พระพุทธองค์ ทรงเปลี่ยนจาก ตัณหาเป็นปฏิจสมุบาทฝ่ายเกิดทุกข์ และทุกขนิโรธ เปลี่ยนจากความดับตัณหาเป็นปฏิจสมุบาท ฝ่ายดับทุกข์

หัวข้อที่ ๖ แบบเปลี่ยนทุกข์เป็นสัkkายะเป็นต้น อันนี้เปลี่ยนอริยสัจทั้ง ๔ ข้อ แทน ทุกข์ ด้วยคำว่า สัkkายะ หรือคำอื่นๆ ก็ได้ในพระสูตร ต่างๆ มีมากเหมือนกัน แต่จะยกมาสักคำหนึ่งพอเป็น ตัวอย่าง คือแทน ทุกข์ ด้วยคำว่า สัkkายะ แทนที่จะใช้ คำว่าทุกข์ ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ก็แทนด้วยคำว่า สัkkายะ สัkkายสมุทัย สัkkายนิโรธ สัkkายนิโรธคามินีปฏิปทา หรือใช้ คำอื่นๆ แทนคำว่า สัkkายะ ก็ได้

หัวข้อที่ ๗ แบบแสดงอริยสัจในปฏิจสมุบาท อริยสัจ ๔ แสดงตามองค์ปฏิจสมุบาท แสดงไปที่ละองค์ๆ จะเปลี่ยนองค์ธรรมที่เป็นทุกข์ไปเรื่อยๆ ตามองค์ปฏิจสมุบาท สมุทัย กับ นิโรธ ก็เปลี่ยนไปตาม ส่วนอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นนิโรธคามินีปฏิปทายืนพื้นอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลง เปลี่ยนทุกข์ ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ ส่วนทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เป็นอริยมรรคมีองค์ ๘ ตลอด

หัวข้อที่ ๘ องค์ที่ ๑๒ ขรามรณะ อันนี้เกี่ยวกับขรามรณะ แสดงในแง่มุมอริยสัจ ๔ โดย ตั้งคำถามขึ้นมา ๔ คำถาม สำหรับสภาวะธรรมอื่นๆ คือ ชาติ ภพ อุปาทาน อวิชชา ก็ตั้งคำถามขึ้นมา ๔ คำถาม ทำนองเดียวกันนี้ เมื่อตั้งคำถามแล้ว ก็ตอบคำถามด้วยตนเอง

หัวข้อที่ ๙ องค์ที่ ๑๑ ชาติ อันนี้เป็น ความเกิดขึ้นของรูปนาม ความ ประชุมรวมกัน ปรากฏตัวชั่วคราวของขันธ์ ความได้อายตนะมา อันนี้เป็นชาติ ทำให้เราสมมติบัญญัติกันว่าเป็นคนเกิด สัตว์เกิด แท้จริง เป็นความเกิดปรากฏขึ้นของขันธ์ ไม่ใช่ ตัวตน สัตว์ บุคคล เป็นความเกิดขึ้นของขันธ์ คือ กอง ทุกข์เท่านั้น

หัวข้อที่ ๑๐ องค์ที่ ๑๐ ภพ คำว่า ภพ หมายถึง การกระทำตามอุปาทาน มี วัตถุประสงค์ เพื่อตัวตน ยึดถือว่ามีตัว รักตัว กลัวตัวเองจะ ลำบาก กลัวตัวเองจะไม่สบาย ก็จัดแจง ตั้งใจกระทำเพื่อ ตัว และยึดผลการกระทำว่าเป็นของตัวเอง เราทั้งหลายที่ออกจากวงจรแห่งกรรมไม่ได้ เพราะพากันยึดถือ ผิดว่า นั่น ของเรา เราเป็นนั่นเป็นนี่ นั่นเป็นอัตตาตัวตนของเรา

หัวข้อที่ ๑๑ องค์ที่ ๙ อุปาทาน อุปาทาน แปลว่า ความยึดมั่นถือมั่น ความยึดเอา ไว้ให้มันคง สิ่งนั้นมันไปแล้ว แต่เรายังยึดถือมันอยู่ จับไว้ไม่ ยอมปล่อย ถ้าจับแล้วปล่อย มันก็ไม่มัน แต่จับไม่ปล่อย มันก็มัน แยกออกเป็น ๔ อย่าง คือ กามุปาทาน ทิฏฐุปาทาน สีลพพตูปาทาน อัตตวาตูปาทาน เป็นความยึดถือ เป็น กิเลส เป็นสิ่งที่เกิดแล้ว ทำให้จิตเศร้าหมอง ทำให้ไม่มี ปัญญา แท้ที่จริง

หัวข้อที่ ๑๒ องค์ที่ ๘ ตัณหา ตัณหา คือ ที่เห็นกันบ่อยๆ การแสดงอริยสัจแบบทั่วไป หรือแบบอื่นๆ ส่วนใหญ่เอาตัณหานี้ เป็นทุกขสมุทัย ตัณหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ความรักทุกข์ นั้นเอง เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ รักทุกข์ ไม่ปล่อยทุกข์ ก็ไม่พ้นไปจากทุกข์ อธิบายแบบนี้ก็เข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ง่าย ตอนนี้อยู่แสดงตามสภาวะธรรมในปัจจุสมุบาท ตัณหาเป็นทุกขสมุทัย ก็ได้ เป็นทุกข์ก็ได้ ตัณหาเป็นเหตุเกิดแห่งอุปาทาน แต่ตัว ตัณหาเองก็เป็นทุกข์ เป็นสิ่งไม่มีตัวตน เกิดเพราะเหตุ

หัวข้อที่ ๑๓ องค์ที่ ๗ เวทนา เวทนา คือ เป็นสิ่งไม่มีตัวตน เกิดจากผัสสะเป็นครั้งๆ กลุ่มของการเสวยอารมณ์ ที่เป็นความรู้สึกนี้มี ๖ ประการ คือ เวทนาที่เกิดเพราะการกระทบทางตาเป็นปัจจัย เวทนาที่เกิดเพราะการกระทบทางหูเป็นปัจจัย เวทนาที่เกิดเพราะการกระทบทางจมูกเป็นปัจจัย เวทนาที่เกิดเพราะการกระทบทางลิ้นเป็นปัจจัย เวทนาที่เกิดเพราะการกระทบทางกายเป็นปัจจัย และเวทนาที่เกิดเพราะการกระทบ ทางใจเป็นปัจจัย เป็นสุข เป็นทุกข์ หรือเป็นอทุกขมสุข ก็เป็น สิ่งที่เกิดเพราะผัสสะ เมื่อผัสสะดับไป เวทณาก็ดับไป

หัวข้อที่ ๑๔ องค์ที่ ๖ ผัสสะ ผัสสะเกิดขึ้น เพราะมีอายตนะ ๖ เกิดขึ้น เพราะ ความเกิดขึ้นของอายตนะ ๖ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ มันใช้การได้ จึงมีผัสสะเกิดขึ้น จะห้ามไม่ให้เกิดก็ไม่ได้ ได้มาแล้ว เกิดขึ้นมาแล้ว มันก็ทำหน้าที่ เป็นเหตุให้เกิด ผัสสะ สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากกรรมเก่า

หัวข้อที่ ๑๕ องค์ที่ ๕ สหยาตนะ อายตนะภายในทั้ง ๖ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ พิจารณาในแง่ที่ว่าเป็นของไร้ตัวตน มันเป็นทุกข์ มันไม่ได้มีอยู่ก่อน มีเมื่อมีเหตุปัจจัยคือนามรูป ถ้า นามรูป ดับสนิทไป ความดับของอายตนะก็มีได้ หนทางก็อริยมรรค มีองค์ ๘ ประการ

หัวข้อที่ ๑๖ องค์ที่ ๔ นามรูป เวทนา สัญญา เจตนา ผัสสะ มนสิการ นี้เรียกว่า นาม มหาภูตรูป ๔ และรูปที่อาศัยมหาภูตรูป ๔ นี้เรียกว่ารูป นามและรูปดังกล่าวนี้ เรียกว่า นามรูป เพราะความเกิดแห่งวิญญาณ ความเกิดแห่ง นามรูปจึงมี เพราะความดับแห่งวิญญาณ ความดับแห่งนามรูป จึงมี อริยมรรคก่อนประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสมาธินี้เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับ แห่งนามรูป

หัวข้อที่ ๑๗ องค์ที่ ๓ วิญญาณ วิญญาณมี ๖ อย่าง^๔ ได้แก่ จักขุวิญญาณ โสตวิญญาน ฆานวิญญาน ชิวหาวิญญาน กายวิญญาน มโนวิญญาน ตั้งชื่อตามวัตถุหรือที่เกิดของมัน ความรับรู้ที่อาศัยตาเกิด เรียกว่าจักขุวิญญาณ ความรับรู้ที่อาศัยหูเกิด เรียกว่า โสตวิญญาน ความรับรู้ที่อาศัยใจเกิด เรียกว่ามโนวิญญาน วิญญาณจึงเป็นสิ่งที่ไร้ตัวตน เกิดเป็นครั้งๆ เท่านั้น ที่วิญญาณยังเกิดดับสลับต่อ

^๔ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๖/๒๕๕.

อยู่ ก็เพราะยังมีสังขารหล่อเลี้ยงไว้ ทั้ง สังขารในอดีตที่สืบต่อมาและสังขารในปัจจุบัน เมื่อสังขาร ดับไป วิญญาณก็ดับไป

หัวข้อที่ ๑๘ องค์ที่ ๒ สังขาร สังขารเป็นความปรุงแต่งทำให้วิญญาณดำรงอยู่ได้ มีทั้งส่วนที่เป็นอดีตและส่วนปัจจุบัน ถ้าเป็นอดีต ท่านอธิบายว่า คือ กรรมเก่าต่างๆ ที่ทำเอาไว้ทั้งดีและไม่ดี อันนี้มีผลทำให้เกิดวิญญาณที่เป็นวิบาก เป็นผลของกรรม จักขุวิญญาณ โสทวิญญาน ขวานวิญญาน ชิวหาวิญญานกายวิญญาน เหล่านี้เป็นวิบากจิตล้วน เป็นจิตที่เป็นผล ของกรรมเก่าทั้งนั้น ส่วนมโนวิญญาณมีทั้งเป็นผลมาจากกรรมเก่าและจิตอื่นๆ โดยเฉพาะกรรมเก่า ทำให้เกิด ภวังคจิตเกิดดับสืบต่อความเป็นบุคคลนั้นไปหนึ่งชาติ

หัวข้อที่ ๑๙ องค์ที่ ๑ อวิชชา อวิชชาเป็นความไม่รู้ในอริยสัจ ๔ ความไม่รู้ในทุกข์ ความไม่รู้ในเหตุเกิดแห่งทุกข์ ความไม่รู้ในความดับแห่งทุกข์ และความรู้ในข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์ ความไม่รู้ในอริยสัจ ๔ เรื่องเท่านั้นเป็นอวิชชา อวิชชาไม่มีตัวตนนะ เป็นสิ่งที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย เหมือนกัน เพราะอสังขารเกิด อวิชชามันจึงเกิดได้ ไม่ใช่ว่า อวิชชาจะเกิดได้ลอยๆ เป็นผู้ยิ่งใหญ่ อะไรที่ไหน บางคนบอก ว่าในปัจจุสมุปบาทนี้ อวิชชาเป็นต้นตอ เป็นต้นเค้า เป็นจุดเริ่มต้น อะไรอย่างนี้ ที่จริงแล้ว อวิชชาที่ไม่มีตัวตน เหมือนกัน เป็นตัวทุกข์ เป็นสังขารที่เกิดเพราะมีปัจจัยปรุงแต่ง ไม่ได้มีอยู่ก่อน มีเมื่อมันเกิด เกิดเพราะมีเหตุ และดับ ไปเมื่อหมดเหตุ เหมือนกับสภาวะอื่นๆ นั่นเอง

หัวข้อที่ ๒๐ องค์ที่ ๐ อาสวะ อาสวะ คือ อาสวะที่ไม่มีตัวตน เป็นสภาวะที่ไม่ได้มีอยู่ก่อน มีเมื่อเกิดขึ้น เกิดเพราะมี ปัจจัย หมดปัจจัยก็ดับไป อาสวะทำให้เกิดอวิชชา และในทางกลับกัน อวิชชาทำให้เกิดอาสวะ อวิชชากับสภาวะอื่นๆ ก็เชื่อมโยงกันอยู่โดยไม่ขาด สาย อวิชชาเกิด ก็เพราะอาสวะเกิด ที่นี้ เพื่อแสดงว่าแม้ อาสวะที่เป็นเหตุให้เกิดอวิชชา ก็ไม่มีตัวตนด้วยอีกเหมือนกัน

บทวิจารณ์

นอกจากเนื้อหาโดยย่อของหนังสือ เรื่อง “อริยสัจในปัจจุสมุปบาท” ผู้วิจารณ์แสดงความคิดเห็นในด้านเนื้อหาเป็น ๒ ประเด็น คือ จุดเด่นของเนื้อหาและจุดด้อยของหนังสือในเชิงวิชาการ ดังนี้

จุดเด่นของหนังสือ ผู้วิจารณ์แสดงความคิดเห็น ในประเด็นจุดเด่นของเนื้อหา มีประเด็นสำคัญ คือ อาจารย์สุภัทร์ ทุมทอง ท่านผู้เป็นเจ้าของหนังสือนี้ได้ถ่ายทอดความรู้ปัจจุสมุปบาทในแนวอริยสัจ ๔ โดยยกมาจากที่ท่านพระสารีบุตรรวบรวมไว้ในสัมมาทิฐิสูตร^๕ ในพระสูตรอื่นๆ อาจจะแสดงไม่ครบทั้งกระบวนการ แสดงเฉพาะบางส่วนตามความเหมาะสมแก่ผู้ฟัง ที่จริงก็ เรื่องเดียวกันนี้แหละ แสดงให้อริยสัจตามความเป็นจริง กองทุกข์ที่เกิดเพราะปัจจัยปรุงแต่ง เป็นตัวทุกข์ ไม่มีตัว ไม่มีตน ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ของเขา เป็น สิ่งที่ประชุมกันเกิดขึ้นชั่วคราวเท่านั้น เหตุที่

^๕ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๘๘/๘๑.

ทำให้ทุกข์ คือ ทุกขสมุทัย เมื่อเหตุดับไป ทุกข์ก็ดับไป เพราะความดับ ไปของเหตุ ความดับไปสิ่งที่เกิดจากเหตุจึงมี วิธีการที่จะ ทำให้ถึงความดับสนิทไปโดยสิ้นเชิง คือ อริยมรรคมืองค์ ๘ สภาวะที่เป็นส่วนประกอบในปฏิจจสมุปบาท ทุกสภาวะล้วนไม่มีตัวตน เป็นตัวทุกข์ ไม่ว่าจะเป็น ขรา มรณะ ชาติ ภพ อุปาทาน ตัณหา เวทนา ผัสสะ สฬายตนะ นามรูป วิญญาณ สังขาร อวิชชา อาสวะ สิ่งเหล่านี้ ไม่ได้มี อยู่ก่อน มีเมื่อเกิดขึ้น เกิดเมื่อมีเหตุ ดับไปก็เพราะหมด เหตุ หากเหตุดับสนิทแล้ว ตัวมันก็ไม่เกิดอีก ไม่มีอีก ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับ คือ อริยมรรคมืองค์ ๘

ข้อดีอีกประการหนึ่งคือเป็นหนังสือไม่หนามาก เนื้อหาสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง แต่มีการใช้คำศัพท์และภาษาที่เข้าใจง่ายในการเขียน มีการให้ความรู้ด้วยการนำหลักธรรมปฏิจจสมุปบาทในแนวอริยสัจ ๔ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม ทำเข้าใจการปฏิบัติธรรมมากขึ้น มีการอธิบายอุปมาอุปมา ให้เข้าใจได้ง่าย พร้อมทั้งมีการเปรียบเทียบและมีการยกตัวอย่างประกอบ ได้มีการแบ่งเป็นบทย่อย ๆ อย่างต่อเนื่องที่ทำให้อ่านแล้ว ไม่น่าเบื่อ มีการเชื่อมโยงหลักธรรมกับการปฏิบัติด้วยการอธิบายรายละเอียดแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ผู้อ่านได้อ่านอย่างเข้าใจได้ง่าย

ช่วงต้นของหนังสือ มีการอธิบายหลักธรรมเพื่อให้ผู้อ่านได้มีการทำความเข้าใจในคำศัพท์ และเนื้อหา ของหลักธรรมในเบื้องต้น ก่อนที่จะไปสู่บทต่อ ๆ ไปทำให้ผู้อ่านที่ไม่เคยมีความรู้พื้นฐานในเรื่อง “อริยสัจในปฏิจจสมุปบาท” นี้เรียบเรียงจากคำบรรยายในหัวข้อ “สาระธรรมจากพระสูตรตันตปิฎก” เนื้อหาที่บรรยายนั้น ได้แสดงอริยสัจในแง่มุมต่างๆ และแจกแจงอริยสัจ ๔ ในองค์ประกอบของกระบวนการปฏิจจสมุปบาท ๑๒ อย่าง ตามแนวที่ท่านพระสารีบุตร แสดงไว้ในสัมมาทิฎฐิสูตร มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ และยังมีบทความสำคัญ ที่ทำให้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จนถึงขั้นบรรลุดธรรมเป็นพระอริยบุคคลซึ่งเกิดจากปัญญาในการปฏิบัติได้ จึงเป็นหนังสือที่มีคุณค่าต่อการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

จุดด้อยของหนังสือเล่มนี้ จากเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจารณ์แสดงความคิดเห็นในประเด็น จุดด้อยของเนื้อหา คือ หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ดี ที่น่าอ่าน เป็นหนังสือที่เน้นในการให้ความรู้ในด้านการปฏิบัติวิปัสสนา แม้หนังสือเล่มนี้จะมีเนื้อหาดีแค่ไหน แต่ผู้ที่ไม่เคยศึกษาธรรมะ ไม่อาจเข้าใจเนื้อหาความในหนังสือนี้ได้ รวมถึงยังขาดอรรถรสในการอ่าน คำพูดวนไปวนมา ใช้คำซ้ำๆ และถ้าไม่อ่านหลาย ๆ รอบ ก็อาจทำให้เข้าใจคาดเคลื่อนได้ ต้องมีความเป็นนักวิชาการ และมีข้อมูลที่ต้องอ้างอิงในพระไตรปิฎกเพิ่มเติม เช่น คำว่า ปิยรูปสาตรูป คือ สิ่งที่มีความแตกสลายเป็น ธรรมดา แต่เราคิดว่า มันน่ารัก น่าพอใจ ได้แก่ อายตนะ ภายใน ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, อายตนะภายนอก ๖ รูป คือ เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธัมมารมณ, วิญญาณ ๖ ผัสสะ ๖ เวทนา ๖ สัญญา ๖ สัญเจตนา ๖ ตัณหา ๖ วิทก ๖ วิจารณ์ ๖ ทั้งหมดนั้นแหละ ที่เรายึดถือว่า มันจะให้ความสุข ให้ความพอใจ น่ารัก น่าใคร่ อันนั้นคือปิยรูปสาตรูป ปิยรูป สาตรูปอันใดมีอยู่ในโลก ถ้าอ้างอิงเชิงอรรถแบบนี้จะเป็นอุปการะแก่ผู้อ่านมาก เพราะถ้าผู้อ่านมีความสงสัยว่า เนื้อหาในเรื่องที่กล่าวมานี้มีอย่างไรบ้าง ก็สามารถหาพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกาฉบับ มจร.เปิดอ่านได้ทันที

บทสรุป

เนื้อหาในหนังสือ “อริยสัจในปฏิจจสมุปบาท” ได้อธิบายกล่าวว่า แสดงลักษณะของตัวสภาวะ คือ ขรา และมรณะ เป็นตัวทุกข์ เป็นสิ่งที่ไม่มีความมั่นคง เกิดเพราะเหตุ ปัจจัย เพราะความเกิดแห่งชาติ ความเกิดแห่งขราและ มรณะจึงมีเปลี่ยนสมุทัย ไม่ได้เอาต้นเหตุเป็นสมุทัย แสดงไปตามกระบวนการปฏิจจสมุปบาท อะไรทำให้เกิด ขรามรณะ ชาติทำให้เกิดขรามรณะ เพราะความเกิด ขึ้นของชาติ ความเกิดขึ้นของขรามรณะจึงมี ถ้าไม่มี ความเกิดขึ้นของชาติ ความเกิดขึ้นของขรามรณะก็ไม่มี เพราะความดับแห่งชาติ ความดับแห่งขราและมรณะจึงมี ตรงนี้เปลี่ยนนิโรธ เพราะความเกิดแห่งชาติ ความเกิดแห่งขราและ มรณะจึงมี เพราะความดับแห่งชาติ ความดับแห่งขราและ มรณะจึงมี ข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงความดับแห่งขราและมรณะ ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ ส่วนธรรมอื่นๆ ในกระบวนการ ปฏิจจสมุปบาท ก็เป็นไปในทำนองนี้

ข้อเสนอแนะ

หนังสือ “อริยสัจในปฏิจจสมุปบาท” เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติสมณวิปัสสนากรรมฐานสำหรับผู้ต้องการเข้าถึงคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้ในปฏิจจสมุปบาท ธรรมและอริยสัจ ๔ เพื่อให้พุทธสาวกได้ศึกษาแล้วปฏิบัติตาม จะได้ตรัสรู้ตามพระพุทธรองค์ แล้ววิมุตติหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง อันเป็นจุดหมายปลายทางของการบำเพ็ญเพียรในพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐., ๒๕๓๕.

สุภีร์ ทุมทอง. “อริยสัจในปฏิจจสมุปบาท”. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๕๖.

